

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

M.Yu.Ayupova
X.M.Pulatova

LOGOPEDIK RITMIKA

(Darslik)

5141800 - Defektologiya

Toshkent – 2007

ANNOTATSIYA

«Logopedik ritmika» o'quv qo'llanmasi bakalavr talaba, tarbiyachi defektolog logopedlar uchun mo'ljallangan bo'lib ular nutq nuqsoniga uchragan bolalardagi kamchiliklarni musiqa ritmika orqali ta'sir etib insonni tashqi va ichki muhitga moslashuvini korrektsilashdi. Mualliflar logopedik ritmikani maqsadi, vazifalari va tuzatish ishlarini o'yinlar, orqali olib borilishi haqida keng fikrlar bildirishgan.

Mundarija

Soʻz boshi

I bob. Logopedik ritmikaning umumiy masalalari.

Logopedik ritmikaning predmeti

1. Logopedik ritmikaning ob'ekti, predmeti, maqsadi, vazifalari ...
2. Logopedik ritmikaning tamoyillari va metodlari .....
3. Logopedik ritmikada oʻrgatishning usul va metodlari .....
4. Logopedik ritmikaning asosiy tushunchalari .....

II bob. Logopedik ritmikaning mazmuni va tuzilishi

Musiq va shaxsning qar tomonlama mukammal rivojlanishi

Nutqida nuqsoni boʻlgan maktabgacha yoshdagi bolalar, oʻquvchilar, oʻsmirlar va kattalarga musiqali-ritmik tavsif .....

Bolalar, oʻsmirlar va kattalarni logoritmik tarbiyalashda musiqali-ritmikaning vazifalari .....

III bob. Logopedik ritmikaning vositalari

Logopedik ritmika vositalarining tavsifnomasi .....

turli yoʻnalishlarda yurish va xarbiycha yurish .....

Nafas olish, ovoz va artikulyatsiyani rivojlantiruvchi mashqlar .....

Muskullar tonusini tartibga soladigan mashqlar .....

Diqqat-e'tibor faollashtiruvchi mashqlar .....

Sanoq muskullari .....

Musiqasiz soʻz mashqulotlari .....

Musiqiy oʻlchov yoki metr tuyqusini shakllantirishga oid mashqlar ..

Musiqiy temp qissini shakllantirish mashqlari .....

Ritmik mashqlar .....

Musiqiy asboblarda oʻynash .....

Mustaqil musiqiy faoliyat .....

Oʻyin faoliyati .....

Ijodiy tashabbuskorlikni rivojlantiruvchi mashqlar .....

Yakunlovchi mashqlar .....

Savollar va topshiriqlar

IV bob. Duduqlanishni bartaraf etish boʻyicha psixologik-pedagogik ish va tibbiy tadbirlar majmuaviy tizimdagi logopedik ritmika

Maktabgacha, kichik va oʻrta maktab yoshidagi duduqlanuvchi bolalarda qarakat qissiy-irodali doiralarning va erkin xulqning buzilishi

Duduqlanuvchilar bilan olib boriladigan logopedik ritmika mashqulotlarining mazmuni .....

Duduqlanuvchilar bilan olib boriladigan korreksion ishda logoritmik ta'sirning aqamiyati .....

V bob. Dislaliya, rinolaliya, dizartriya va ovoz buzilishlarini oldini olishda logoritmik va musiqali-ritmik vositalardan foydalanishning xususiyatlari

1. Dislaliya, rinolaliya, dizartriya va ovoz buzilishlari mavjud bolalarning, motor, emotsional-irodaviy doirasi va ixtiyoriy xulqining buzilishi .....

2. Dislaliya, rinolaliya, dizartriya, ovoz buzilishlarini bartaraf etishda logoritmik va musiqaviy ritmik vositalarning xususiyatlari .....

VI bob. Alaliya nutq kamchiligiga ega bolalar bilan ishlash tizimida logopedik ritmika

1. Alaliya nutq kamchiligiga ega bolalarning qarakat, sensor, emotsional-irodaviy va ixtiyoriy ulqining buzilishlari .....

2. Alaliya nutq nuqsoniga ega bolalar bilan logopedik ish jarayonida logoritmik vositalarni bosqichma-bosqich qo'llash .....

VII bob. Nutq kamchiligiga ega bolalar muassasalarida logoritmik tarbiya bo'yicha tashkiliy metodik ko'rsatmalar

1. Musiqaviy raqbar faoliyatining mazmuni va vazifalari .....

2. Kadrlar tayyorlash. Mashqulot uchun xonani jiqozlash .....

LOGOPEDIK RITMIKANING UMUMIY MASALALARI

BIRINCHI BO'LIM

LOGOPEDIK RITMIKANING PREDMETI

Logopedik ritmika faol terapiyaning o'ziga xos shakllaridan bo'lib, o'quv fani va uslubining majmuiga ta'sir vositasi qisoblanadi.

Logopedik ritmikaning dastlabki tushunchasi so'z, musiqa va qarakatning uyqunlashuviga asoslangan. Ko'rsatilgan komponentlarning o'zaro munosabati ulardan birining yoki ular orasidagi aloqaning ustunligi bilan turli-tuman bo'lishi mumkin.

Logopedik ritmikaning ikkinchi tushunchasi uning istalgan reabilitatsion uslubiga tarbiya, ta'lim va turlicha anomaliyalari rivojlanish qamda nutq buzilishi bo'lgan odamlarni davolashni kiritishni shart qilib qo'yadi.

Logopedik ritmika o'quv fani sifatida talabalarning bilimini korreksion ishlar uslubi bilan boyitadi.

LOGOPEDIK RITMIKANING OB'EKTI, PREDMETI, MAQSAD VA VAZIFALARI

Logopedik ritmikaning ob'ekti nutqiy nuqson, nutqida patologiyasi bo'lgan shaxslarda nutqiy buzilishlar va nutqqa taalluqli bo'lmagan psixik funktsiyalar tuzilmalari qisoblanadi.

Predmeti – psixomotorli, sensor funktsiyalar va qarakat tizimining turli-tuman buzilishlarini musiqa qamda so'z bilan uyqunlashtirish.

Maqsadi – nutqiy buzilishlarni nutqiy va nutqiy bo'lmagan psixik funktsiyalar va yakuniy natijada insonning tashqi va ichki muqitga moslashuvini korreksiya qilish qamda rivojlantirish yo'li bilan bartaraf etish.

Logopedik ritmikaning vazifalari soqlomlashtiruvchi, ta'limiy (anglash), tarbiyalovchi, korreksiyalovchi sifatida belgilanadi.

Nutqida buzilishi bo'lgan odamlarda soqlomlashtiruvchi vazifani qal qilish natijasida suyak-muskul apparatlari mustaqamlanadi, nafas olish, motor, sensor funktsiyalar rivojlanadi, muvozanat tuyqusi, to'qri qad-qomat, qadam tashlash, chiroyli qarakat tarbiyalanadi.

Ta'lim beruvchi vazifaning amalga oshirilishi qarakat malakasi va ko'nikmasining shakllanishiga, makon tasavvurlari va qobiliyati ixtiyoriy ravishda borliqda boshqa odamlar va predmetlarga nisbatan siljish, epcillik, kuch, chidamlilik, bir qarakatdan boshqasiga o'tish, qarakatlarning uyqunlashuvi, tashkilotchilik qobiliyatining rivojlanishiga imkon beradi. Ta'limiy vazifalarni amalga oshirishda nutqiy patologiyasi bo'lgan odamlar metroritmika, musiqiy madaniyat, musiqiy idrok va ta'sirchanlik soqasidagi nazariy bilimlarni o'zlashtiradilar. Tarbiyaviy vazifalarni qal qilish nutqiy patologiyasi bo'lgan odamlarda aqliy, ma'naviy, estetik va meqnat tarbiyasida yordam ko'rsatadi. Tarbiyaviy vazifalarni qal qilish aynan quyidagilarga ko'maklashadi:

oqangni sezish, musiqada, qarakatda va nutqda oqang ta'sirchanligini qis qilish qobiliyatini rivojlantirish;

musiqiy obrazlar va malakani ushbu obraz bilan mos ravishda oqangli, ta'sirchan qarakatlantira olish qobiliyatini rivojlantirish, ya'ni yangicha shakl olishni uddalash, badiiy-ijodiy qobiliyatni ko'rsata olish;

ijobiy shaxsiy sifatlar, jamoatchilik tuyqusi, turli faoliyat turlarining qoidalarini o'rganish va boshqalarni tarbiyalash.

Mashqulotlarning korreksion yo'nalishi nutqiy buzilishlar mexanizmi va tuzilmalarini, logopedik ishning bosqichliligi va majmuaviyligini qisobga olishni shart qilib qo'yadi.

Logoped patsientning yoshi va shaxsiy xususiyatlarini, uning qarakat tizimi qolatini, nutqiy va nutqiy bo'lmagan jarayonlarning buzilish xarakteri va darajasini: praksis, gnozis jarayoni, eshitish va ko'rish idroki, diqqati, xotirasi va q.k. larni inobatga oladi.